Motion till riksdagen 1985/86:U211

Bengt Westerberg m. fl.

Utvecklingsbiståndet

Det svenska u-landsbiståndet är på väg att gröpas ur. Det gäller såväl storlek som innehåll. En sådan utveckling kan folkpartiet inte medverka till. I denna motion redovisar folkpartiet sina förslag för att säkra att 1 % av vår bruttonationalinkomst (BNI) avsätts för bistånd till de fattiga länderna. Vidare föreslås åtgärder för att detta bistånd i högre grad skall komma de fattigaste människorna i dessa länder till del.

De anslag regeringen föreslår för bistånd uppgår inte till 1 % av BNI. 280 milj. kr. är nämligen överförda från förra årets anslag. De dubbelräknas alltså. Enligt folkpartiets mening innebär vårt åtagande om 1 % av BNI, att ett belopp av denna storlek årligen skall avsättas som beslutsram för svenskt bistånd. Vi föreslår därför att anslaget ökas med 280 milj. kr.

Det finns långsiktigt inget motsatsförhållande mellan kvalitet och kvantitet i u-landsbiståndet. Biståndets kvalitet behöver förbättras men det är inget argument för en lägre volym.

I budgeten föreslås 400 milj. kr. för betalningsbalansstöd. Folkpartiet stöder tanken på att avsätta medel för att stödja länder som genomför genomgripande förändringar av sin ekonomi och sin ekonomiska politik. Sådant stöd bör ges i internationellt samordnade former. Beräknade reservationer ger dock inte anledning att avsätta ytterligare medel till regeringens direkta förfogande för skuldavskrivningar. Av anslaget till betalningsbalansåtgärder återstår enligt SIDA medel som räcker för de behov som kan förutses för kommande budgetår. De stora reservationer som samlats under anslaget u-krediter ger anledning till viss omfördelning till mer omedelbara biståndsinsatser. Biståndet måste på effektivaste möjliga sätt nå ut till de fattigaste människorna.

Det bör prövas hur vårt bistånd på ett bättre sätt än hittills kan främja de uppsatta *målen* om resurstillväxt och demokratisk samhällsutveckling.

Vårt *bistånd bör inriktas på de fattigaste människorna i de fattigaste länderna*. Det bör i första hand gå till landsbygdsutveckling, varigenom människors grundläggande behov tillgodoses. Det skall anpassas till de mottagande människornas kultur- och livsvillkor och på småskaliga projekt med anpassad teknik. En anpassning av biståndet till u-landskvinnornas förhållanden är ofta en förutsättning härför.

Katastrofbiståndet är av största vikt för att förhindra katastrofer och lindra effekterna av inträffade sådana. Folkpartiet föreslår en höjning av detta anslag.

1* *Riksdagen 1985/86. 3 saml. Nr U210–211*

Insatser för *miljö*, markvård och energi måste få stort utrymme och ett särskilt anslag härför inrättas.

Ett nytt anslag för *särskilda projekt* bör inrättas för att möjliggöra speciella projekt och projekt med viss ämnesinriktning. Det bör kunna användas såväl för programländer som för andra u-länder.

De *ideella organisationerna* har visat sig ofta ha lättare att nå ut till de människor som verkligen behöver hjälp. De har ofta en lokal kunskap som gör insatserna effektiva. Deras administration är liten, obyråkratisk och billig. En väsentligt ökad andel av biståndet bör kanaliseras genom frivilliga organisationer.

De *multinationella biståndsorganen* har under senare år arbetat under kärva ekonomiska förutsättningar. Sverige bör i bl. a. opinionsbildande syfte öka sitt bidrag till IDA, UNDP och UNHCR, vilka alla gör viktiga insatser i det internationella biståndsarbetet.

I förhållande till regeringens förslag föreslår vi följande förändringar i anslagstilldelningen:

Förändringar av anslag

U-krediter	− 100
Betalningsbalansstöd	− 400
Internat. organisationer	+ 50
UNDP	+ 50
Flyktingkom.	+ 26
Landprogram	− 65
Humanitärt bistånd	
i Latinamerika	+ 55
i södra Afrika	+ 25
Enskilda organisationer	+ 100
Katastrofbistånd	+ 100
Särskilda projekt	+ 250
Miljö, markvård och energi	+ 150
Information	+ 1
SIDA	+ 4
SWEDFUND	+ 35

I Inledning

Ordet "kris" används allt oftare i debatten om u-ländernas utveckling och om u-landsbiståndet. Själva debatten har också vuxit i intensitet under 1980-talet. Det gäller såväl i vårt eget land som ute i världen. Det finns inslag i denna debatt som präglas både av bristande förståelse, utpräglad svartsyn eller ren biståndsnegativism. Men på det stora hela rör det sig om en konstruktiv debatt grundad på en djup solidaritetskänsla. Mångfalden i debatten är uttryck för nytänkande och frihet från dogmer.

Klyftan mellan rika och fattiga länder ökar. Den ekonomiska utvecklingen i många u-länder är mycket svag. Ofta håller den inte ens jämna steg med befolkningsutvecklingen. Orsakerna finns att hämta såväl i höjda oljepriser,

sjunkande råvarupriser , alltmer omfattande protektionism och u-ländernas dramatiskt stegrade skuldbörda, som i felaktiga prioriteringar, flaskhalsar och kapacitetsbrister, misslyckade utvecklingsprojekt och val av utvecklingshämmande politik i u-länderna själva.

Det finns ingen anledning att förneka att åtskilligt bistånd visat sig mindre lyckat i det sammanhang det satts in. Biståndsprojekt har inte sällan misslyckats eller givit dålig effekt till följd av dålig anpassning till miljön. Bistånd är så komplicerat att vissa misslyckanden inte kan undvikas. I en del fall har biståndsprojekt och biståndsstrategier t.o.m. ökat u-ländernas problem. Detta är dock inget argument för minskat bistånd, tvärtom, en uppfordran till ökade ansträngningar för ett bättre, effektivare och större bistånd.

Vårt bistånd till u-länder kan aldrig bli mer än hjälp till självhjälp. Det skall vara ett bidrag till u-ländernas egna strävanden att skapa och frigöra de resurser, som människorna i dessa länder själva besitter. Endast genom en sådan inriktning kan på sikt klyftan mellan rika och fattiga överbryggas. Allt fler u-länder drar i dag slutsatser av att det endast är deras eget arbete och val av utvecklingsfrämjande strategi som leder framåt. Vårt bistånd skall vara ett stöd i dessa ansträngningar.

I.1 Stagnation i världsekonomin

1980-talet har präglats av en utdragen stagnation i världsekonomin. Orsak har varit främst de omfattande oljeprishöjningarna i mitten av 1970-talet och särskilt 1979. Dessa har drabbat de oljeimporterande u-länderna särskilt hårt. Till detta kommer att i-länderna bedrivit en ekonomisk politik med starka handelsbegränsande åtgärder som slagit hårt mot både råvarupriser och övrig u-landsexport. För u-länderna har det inneburit vikande exportmarknader, låg tillväxt i produktionen, försämrade bytesförhållanden, allt större betalningsunderskott, en svår knapphet på valutor och växande skuldproblem. U-ländernas sjunkande tillväxt har fortsatt även sedan i-ländernas ekonomier sedan 1983 upplevt en viss uppgång.

I.2 U-ländernas skuldbörda

De oljeexporterande ländernas snabbt växande överskott placerades i stor utsträckning i den industrialiserade världens banker. Dessa blev på så sätt likvida samtidigt som den ekonomiska nedgången gjorde det svårare för bankerna att finna lämpliga placeringsobjekt. Bankernas höga likviditet och flertalet u-länders stora lånebehov medförde att u-ländernas skulder i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet kom att öka mycket snabbt. I dag överstiger u-ländernas samlade utlandsskuld 900 miljarder dollar och de årliga räntebetalningarna uppgår till drygt 60 miljarder dollar. Höga realräntor, den länge mycket höga dollarkursen och stagnerande exportintäkter har lett till ett smärtsamt uppvaknande för alla u-länder som utnyttjade 1970-talets goda lånekonjunktur till att skuldsätta sig i stor omfattning.

Sedan 1981 har en dramatisk nedgång skett i kreditgivningen till de fattiga länderna. Allt fler u-länder har hamnat i akuta betalningskriser och därmed förlorat sin kreditvärdighet. En lång rad u-länder har tvingats till omförhandlingar av sina skulder. De mest omfattande skuldkonsolideringarna har gällt stater som t. ex. Brasilien och Mexico. För de många små och fattigaste u-länderna, särskilt de i Afrika, rör det sig om mindre skuldbelopp, men deras betalningssituation är än mer desperat. De är dessutom i stort behov av nya krediter och resurstillflöde. FN:s generalsekreterare gick för ett år sedan så långt att han föreslog att lånen till de fattigaste länderna skulle avskrivas. Åtskilliga av Sveriges programländer hör till denna grupp.

I.3 Biståndet minskar

De rika ländernas ekonomiska åtstramningspolitik har fått till följd att biståndet till de fattiga länderna har stagnerat. Trots löftena i FN ligger OECD-staternas bistånd sedan 1970 kvar på en nivå av endast hälften av de 0,7 av BNP som utlovats. 1 % upprätthålls numera enligt DAC:s statistik endast av Nederländerna och Norge. För 1984 anges Sverige endast till 0,8 %. Nu har även Danmark med 0,85 % passerat det land som först nådde 1 %-målet.

I takt med oljeländernas ökade problem har även OPEC-staternas bistånd minskat till nuvarande 0,86 %. Sovjetunionen och Östeuropa ligger enligt DAC på endast 0,2 %. Nog så avslöjande om verkligheten bakom parollerna om internationell solidaritet!

I.4 Utebliven tillväxt

Särskilt allvarligt är läget för många av de u-länder som valt att föra en starkt planerad och på importsubstitution inriktad ekonomi. Tillväxten har stagnerat. Försörjningen av den moderna sektorn med importerade insatsvaror, olja och reservdelar är hotad. Livsmedelsproduktionen har stagnerat, i många fall rent av sjunkit, till följd av en prispolitik som inte stimulerar jordbrukarnas produktion, stelbenta och ineffektiva distributionssystem och kraftigt övervärderade växelkurser samt en omfattande jordförstörelse. Resurskrävande och centraldirigerade planeringsapparater har vuxit upp som ofta snarare motverkar än främjar ekonomisk utveckling.

Dessa förhållanden präglar i särskilt hög grad många av Afrikas stater. Som t. ex. Göran Hydén visar i sin bok "Utveckling utan genvägar. Ett perspektiv på krisen och biståndet i Afrika" är de afrikanska samhällena fortfarande i hög grad baserade på en på självhushåll inriktad småbrukarekonomi som är föga utvecklingsgenererande. De utvecklingsideologier och utvecklingsinstrument som valts har endast i ringa utsträckning kommit i kontakt med denna verklighet – och i dessa fall ofta verkat än mer utvecklingshämmande. De statsadministrationer som byggts upp har varit resurskonsumerande, men endast i ringa omfattning haft förmåga att åstadkomma en nationell resurstillväxt.

I.5 Befolkningsfrågan

Den i augusti 1984 hållna FN-konferensen om befolkningsfrågor i Mexico City satte befolkningsutvecklingen i fokus. Det finns i dag mer än 4 1/2 miljarder människor på vår jord. Fram till år 2050, så länge som de barn som föds i vårt land i dag kan förväntas leva, kommer jordens befolkning att växa till 10 miljarder – mer än en fördubbling av vår nuvarande befolkning på jorden. Och detta trots att befolkningspolitiska åtgärder på åtskilliga håll börjat ge resultat. Praktiskt taget hela denna befolkningsökning kommer att äga rum i de fattigaste länderna, de som redan i dag saknar mat och skola för sina barn. U-ländernas befolkning kommer att växa från 3 1/2 till 8 1/2 miljarder. Under en mansålder kommer Afrikas befolkning att nästan femdubblas.

Livsmedelsproduktionen är redan i dag otillräcklig i många u-länder för att förse den egna befolkningen med mat. Det finns länder vilkas livsmedelsproduktion totalt sett sjunker medan befolkningen ökar. Miljoner människor saknar i dag tillgång till rent vatten. Öknarna breder ut sig bl. a. därför att en växande befolkning i u-länderna tvingas avverka allt mer av träd och buskar som bränsle för sina hushållsgöromål. Landsbygdens oförmåga att föda och härbärgera den växande befolkningen leder till en urbanisering, som redan före utgången av detta sekel kommer att resultera i en rad befolkningsanhopningar på 20-30 miljoner människor, städer till namnet men inte till sin förmåga att ta hand om de människor som söker sin tillflykt där. Tusentals djur och växtarter hotas av förintelse och ekologerna varnar för de katastrofala effekter detta kan få.

I.6 Frihet, demokrati och mänskliga rättigheter

Svält, misär, överbefolkning och hopplöshet ligger bakom de krig och oroligheter, de väldiga flyktingströmmar och det ökande antal militärkupper och diktaturer som präglar många u-länder i dag. För totalitära regimer är det ofta en ursäkt för att förhala demokratisk utveckling och för att undertrycka mänskliga rättigheter.

Enligt UNHCR finns det i dag 12 miljoner flyktingar i världen, nästan alla i u-länder. Bara i Afrika beräknas det finnas mer än 5 milj. flyktingar. Då gäller det människor som lämnat sitt hemland. Alla de miljoner som på grund av förtryck, förföljelse och inbördes konflikter befinner sig inom de gränser som Europas kolonialmakter drog upp på 1800-talet slut, men långt från sin hemtrakt, är ändå oräknade. Det är en ödets ironi att några av världens fattigaste stater är de som på sitt territorium härbärgerar flest flyktingar i världen – i några fall över miljonen!

Kampen för frihet och rättvisa i de fattiga länderna hotas om inte invånarna ges en dräglig tillvaro. Kampen för demokrati och mänskliga rättigheter hotas i länder som i en snar framtid kommer att vara befolkade av tre eller fyra gånger så många människor som i dag.

I.7 Torka och svält

Under det senaste året blev vi återigen på ett dramatiskt sätt uppmärksammade på hur utsatta människorna i de fattiga länderna är för katastrofer av olika slag. Naturkatastrofer förekommer ständigt. Översvämningar, torka, svält och ökenutbredning drabbar miljoner människor. Alltmer gör sig kunskapen gällande att många av dessa katastrofer är ett resultat av underutvecklingen själv, miljöförstörelse och överutnyttjande av naturresurser. Mänskliga åtgärder eller ännu oftare bristen på åtgärder ligger ofta bakom den väldiga omfattningen av katastrofer. Katastrofinsatser får långsiktig effekt endast om de inriktas på katastrofförebyggande åtgärder, främst på miljö- och naturresursområdet.

I.8 U-landskvinnorna

En ökad medvetenhet råder om att kvinnornas medverkan är nödvändig om man skall lyckas öka jordbruks- och livsmedelsproduktion, minska analfabetism och införa primärhälsovård och familjeplanering i u-länderna. Det har ofta visat sig vara svårt att nå ut till kvinnorna. Inte sällan har biståndsprojekt utformats så att just kvinnornas situation rent av försämrats. Kvinnobistånd måste utgöra en integrerad del av allt bistånd.

Den tredje internationella kvinnokonferensen i Nairobi sommaren 1985 blev ett stort steg framåt för strävandena att lyfta fram u-landskvinnans situation och hennes i många fall helt avgörande betydelse för människornas vardagstillvaro i u-länderna. Det gäller i särskilt hög grad på landsbygden. En förbättring av kvinnornas förhållanden och ett stärkande av deras roll är inte minst viktig för u-landsbarnens ofta existenshotande tillvaro.

I detta sammanhang är det glädjande att SIDA inför Nairobi-konferensen våren 1985 antog ett handlingsprogram för ett kvinnoinriktat bistånd. Det är väsentligt att detta får prägla bedömningen och utvecklandet av våra framtida biståndsprojekt.

I.9 Bistånd ger resultat

Mot denna bakgrund finns det all anledning att framhålla att u-landsbistånd, inte minst i åtskilliga av de länder som erhållit svenskt bistånd, haft stor betydelse. Undervisning och hälsovård inkl. familjeplanering, har byggts ut och kommer betydligt större del av befolkningen till del. Vattenförsörjningen har förbättrats. Barnadödligheten har sänkts och medellivslängden har stigit. Det rör sig om insatser av omätliga mänskliga värden. Det skapar också mänskliga resurser av stor betydelse för framtida utveckling i många u-länder.

I.10 Utveckling och tillväxt

Skillnaderna är mycket stora i u-ländernas förutsättningar för utveckling. Olika u-länder har valt olika utvecklingsstrategier. Vid sidan av de oljeexporterande länderna är det framför allt de s. k. NIC-länderna, de nyligen

industrialiserade länderna, som kan visa upp en god ekonomisk utveckling. Av dessa har de på råvaruexport inriktade länderna, särskilt i Latinamerika, dock drabbats hårt av sjunkande råvarupriser. De industrivaruproducerande länderna, främst i Sydostasien har trots tilltagande protektionism från de rika länderna, haft större framgångar. Särskilt de senaste NIC-länderna har genom sin exportinriktade och arbetskraftsintensiva industri och marknadsekonomiska inriktning skapat resurser för en snabb utveckling. Även om förutsättningarna är olika och ett u-lands utvecklingsmodell inte automatiskt kan övertas av ett annat ger detta ändå viktiga lärdomar för många av de fattigaste länderna där utvecklingen stagnerat eller vänts i tillbakagång.

II Målen för vårt bistånd

En enig riksdag har formulerat målen för den svenska biståndspolitiken som ovan:

- resurstillväxt
- ekonomisk och social utjämning
- ekonomisk och politisk självständighet
- demokratisk utveckling i mottagarländerna

I åtskilliga fall är målen de varandras förutsättning, som framhållits senast i utrikesutskottets betänkande vårriksdagen 1985 är dessa mål "vägledande för val av samarbetsländer och organisationer som förmedlar svenskt bistånd liksom för utformningen av bilaterala insatser". Vidare framhölls att "målen bör ses som en enhet. Inget av dem bör ställas framför de övriga".

Det finns emellertid mot bakgrund av utvecklingen i u-länderna anledning att närmare pröva hur vårt bistånd på ett bättre sätt än hittills kan främja målen resurstillväxt resp. demokratisk utveckling i mottagarländerna. I dessa avseenden tvingas vi nog konstatera att måluppfyllelsen i åtskilliga fall varit mycket ringa.

Utöver de fyra huvudmålen för vårt bistånd är inriktningen att svenskt bistånd skall ges till de fattigaste människorna i de fattigaste länderna. Denna inriktning torde vara av grundläggande betydelse för den glädjande positiva syn som en stor majoritet av den svenska befolkningen trots åtstramningar ändå uppvisar.

I debatten om vårt bistånd har flera gånger påvisats att endast en liten del av biståndet verkligen når de fattigaste människorna. Det är en av de viktigaste anledningarna till varför effektiviteten i våra biståndsprojekt och biståndskanaler måste skärpas. Landsbygdsutveckling, kvinnoinriktat bistånd och bistånd som kanaliseras genom enskilda ideella organisationer är en inriktning som i högre grad tar sikte på de fattigaste människorna.

Det finns anledning att även i detta sammanhang klargöra att bistånd är svårt och att tidsperspektivet inte får göras för kort. Katastrofbistånd går mest omedelbart och direkt till de fattigaste. Men även bistånd som i ett första skede kan tyckas gynna bara de "näst fattigaste" eller kanske rent av medelklassen i u-länderna kan på viss sikt komma att nå även de fattigaste med sina effekter. I en del fall kan det rent av vara en förutsättning för att på sikt åstadkomma den resurstillväxt som kan lyfta även de fattigaste människornas levnadsvillkor.

III Biståndsvolym

Enprocentsnivån för det svenska u-landsbiståndet håller åter på att urgröpas! Sverige uppnådde som första land 1 % av BNI i bistånd budgetåret 1977/78 när Ola Ullsten tillträtt som biståndsminister. Efter det att den nytillträdda socialdemokratiska regeringen under 1983/84 och 1984/85 gjort ytterst beklagliga avsteg från fasthållandet av denna nivå, deklarerade regeringen för ett år sedan att enprocentsnivån åter låg fast. Trots att det rått bred enighet i riksdagen om enprocentsmålet visar sig regeringen nu med olika tekniska knep vilja hålla nere den faktiskt tillgängliga beslutsramen för bistånd under 1 % under 1986/87.

Enligt DAC-statistiken har biståndet i några länder utvecklats på följande sätt:

	1982	1983	1984
Nederländerna	1,08 %	0,91 %	1,02 %
Norge	0,99 %	1,06 %	0,99 %
Danmark	0,77 %	0,73 %	0,85 %
Sverige	1,02 %	0,85 %	0,80 %

Även om denna statistik inte ger ett exakt värde för biståndets storlek beroende bl. a. på beräkningsgrunder, utbetalningsterminer och reservationer av anslag, ger den ändå en fingervisning om att det svenska u-landsbiståndet till sitt innehåll är på väg att urholkas.

En av de orsaker som bidrar till att biståndet inte når upp till den tänkta enprocentsnivån är att prognosen för BNI under senare år inte visat sig hålla. En annan är att reservationer från ett år räknas in i enprocentsramen för nästa år. Den senare effekten är ett avsiktligt och medvetet sätt att gröpa ur innehållet i biståndet och innebörden av vårt åtagande att årligen ge 1 % av BNI som bistånd.

Förslaget att till årets budget återföra ointecknade reservationsmedel från tidigare budgetår till ett belopp av 280 milj. kr. innebär att dessa pengar räknas av två gånger mot enprocentsnivån. Ointecknade reservationsmedel bör givetvis komma u-länderna till del, även om det sker under ett senare budgetår. 1986/87 års budget bör däremot tillföras ytterligare medel för att enprocentsnivån skall anses uppnådd. *280 milj. kr. bör således tillföras budgetposten C. INTERNATIONELLT UTVECKLINGSARBETE.*

Även förslaget att trots stora reservationer föreslå ytterligare 400 milj. kr. för posten betalningsbalansstöd innebär en uppenbar risk för att de medel som avses rymmas inom 1 % av BNI inte i full utsträckning kommer att nå u-länderna. Vi gör den bedömningen att utvecklingen vad avser u-krediter visar att biståndsmedel tenderar att i stor utsträckning bli liggande som reservationer under lång tid i stället för att omedelbart sättas in där akuta behov föreligger, t. ex. inom landprogram och katastrofbistånd.

Behovet av bistånd är ofantligt, i dag mer än någonsin. Enprocentsmålet utgör dock bara ett etappmål och en undre gräns som biståndet inte får underskrida. När vi fått bukt med obalansen i svensk ekonomi måste vi fortsätta att öka biståndet. På lång sikt bör 2 % av BNI utgöra ett mål för biståndets storlek.

I debatten om biståndets volym har många gånger, inte minst som försvar för en sänkning, framhållits att biståndets innehåll är viktigare än dess volym. Folkpartiet vänder sig bestämt mot resonemang om att det skulle råda något motsatsförhållande mellan att göra biståndet mer effektivt och att upprätthålla dess volym. Mot bakgrund av de enorma behov som föreligger är det uppenbart att ett u-landsbistånd motsvarande 1 % av BNI kan användas mer effektivt så att det i högre grad kan nå de fattigaste som vi vill bistå. Men det är inget argument för att minska biståndet. För bättre bistånd kan vi göra mer, men för mer bistånd kan vi alltid göra mer än för mindre bistånd.

IV Demokrati och mänskliga rättigheter

De flesta av jordens människor lever under ofrihet och diktatur – ja kanske fler än någonsin förut i världshistorien. Den enskilda människans rätt åsidosätts allt oftare i stater med politisk enpartiregim eller militär diktatur. Liberaler ser ett starkt samband mellan fred, frihet och rättvisa. Varaktig fred kan endast byggas på jämlika förhållanden mellan olika stater och på respekt för mänskliga rättigheter inom varje stat. Det gäller också u-länderna. De inre konflikterna är starkast och den sociala och ekonomiska utvecklingen svagast i de länder där de mänskliga rättigheterna respekteras minst. Det behövs en ny internationalism där frihet från inhemskt våld och förtryck ges lika stor vikt som frigörelse från utländska kolonisatörer och imperiebyggare.

Möjligheterna att göra sin stämma hörd och ha en avvikande uppfattning eller att kräva sin rätt att i allmänna och fria val utse sina ledare kan aldrig betecknas som "lyx". Särskilt för de fattigaste grupperna som inte kan få sina krav uppmärksammade genom ekonomisk makt eller speciella kontakter är denna frihet en central fråga. För en fredlig utveckling i världen är det väsentligt att idéerna om folkstyre, allmän rösträtt och föreningsfrihet kan förverkligas. Demokratins genombrott kan inte komma samma dag som den lanserats. Att bygga upp en demokratisk stat är ett tålamodskrävande och mödosamt arbete. En demokratisk samhällsutveckling är en dynamisk process och fortgår under en lång tidsperiod. Det är dock möjligt att relativt snart se om ett land går en demokratisk utveckling till mötes eller om den utvecklar sig mot förtryck och/eller fåtalsvälde. Inställningen till de grundläggande mänskliga rättigheterna ger goda indikationer.

Svenskt u-landsbistånd skall främja en demokratisk samhällsutveckling. Det är ett av de av riksdagen i enighet fastställda biståndspolitiska målen. Det finns anledning att framhålla detta ytterligare i dag. Det betyder inte att bistånd endast skall ges till färdiga demokratier – sådana är det ont om i tredje världen. Men svenska biståndsinsatser skall bidra till en demokratisk samhällsutveckling och till att mänskliga rättigheter respekteras. Biståndsinsatser som bl. a. bygger på en bred medverkan av de människor som direkt berörs, främst i landsbygdsutveckling, kan utformas på ett sådant sätt.

I fråga om länderval måste ambitionen vara att i första hand eftersträva samarbete med sådana u-länder som visar att de bekänner sig till grundläggande mänskliga rättigheter och strävar mot demokrati.

Svenskt bistånd går redan till svenska organisationer för att stärka frivilliga

organisationer i u-länderna. Detta bistånd bör ökas liksom insatser för att bygga upp fria massmedier i u-länder. Sådana insatser bidrar påtagligt till en demokratisk samhällsutveckling och bör ökas.

I arbetet på att främja en pluralistisk och demokratisk samhällsutveckling i tredje världen får de kunskaper det kontaktnät som de svenska politiska partierna har tas till vara.

Stöd till organisationer eller politiska föreningar kan motverka fåtals- eller envälde. Erfarenheter från Västtyskland visar att detta kan vara en framkomlig väg. Frågan bör därför prövas om bistånd till bl. a. politiska organisationer via t. ex. riksdagspartierna närstående stiftelser kan ges. Sådana insatser bör naturligtvis stå i samklang med den övriga svenska biståndspolitiken.

V Bistånd för utveckling

Vårt bistånd är endast en del av våra samlade relationer med u-länderna. För de fattigaste u-länderna är det en mycket viktig del, varigenom de får tillgång till de resurser med vilka en ekonomisk utveckling kan komma i gång. De fattigaste länderna har en mycket liten andel av världshandeln och har ett skriande behov av nya resurser. Vårt bistånd bör därför även i fortsättningen inriktas på de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.

V.1 Landsbygdsutveckling

Vårt bistånd bör i första hand inriktas på landsbygdsutveckling. Det är på landsbygden de många fattiga människorna finns. Det är på grund av landsbygdens fattigdom som miljoner människor i u-länderna flyttar till storstädernas misär, sysslolöshet och svält. Det är landsbygden som drabbas hårt av olika katastrofer som torka, översvämningar och ökenutbredning. Det är på landsbygden, och endast där, som u-länderna åter skulle kunna bli i stånd att försörja sin befolkning med mat för dagen.

Det är mat, vatten och bränsle – människors grundläggande behov – som det gäller. En landsbygdsutveckling som blir bestående förutsätter de berörda människornas egen medverkan. För att detta skall vara möjligt måste landsbygdsutvecklingen inriktas på en anpassning till de naturgivna förutsättningarna och de mottagande människornas kultur- och livsvillkor och på småskaliga projekt med anpassad teknik.

V.2 Förebyggande bistånd

De fattiga länderna drabbas hårt av ständigt återkommande katastrofer. Det börjar bli alltmer uppenbart att många av dessa katastrofer, och inte minst den omfattning de får, egentligen är ett resultat av miljöförstörelse och överutnyttjande av naturresurser, som i sin tur till stor del är ett resultat av underutvecklingen i sig. Katastrofförebyggande bistånd är därför, vilket på ett utmärkt sätt visats i Röda korsets rapport Prevention is better than cure, av största vikt både för att rädda människor undan kommande katastrofer

men också för att bidra till en utveckling som minskar risken för katastrofer. Vårt bistånd bör därför i högre grad inriktas på katastrofförebyggande insatser.

V.3 Miljö, markvård och energi

Insatser för miljö, markvård och energi blir naturliga och viktiga inslag i både landsbygdsutveckling och katastrofförebyggande bistånd. Sådana insatser måste få ett stort utrymme inom ramen för det landsprogrammerade biståndet. Sverige har dock förutsättningar att göra ytterligare insatser på dessa områden som inte behöver begränsas till våra huvudmottagarländer.

Under den tid som folkpartiet hade regeringsansvaret för bistånd infördes ett särskilt anslag för miljövård och energi. Detta anslag avskaffade socialdemokraterna i budgeten för 1983/84. *Folkpartiet anser liksom tidigare att ett anslag för miljö, markvård och energi bör återinföras och omfatta 150 milj. kr.*

Särskilt inom energiområdet har Sverige möjlighet att medverka i arbetet för att kartlägga och utveckla nya och förnyelsebara energikällor. Inriktningen bör vara att förbättra energisituationen på landsbygden – ute hos människorna i byarna. Det är inte bara den för många u-länder dyra oljeimporten det rör sig om utan också den alltmer utbredda bristen på ved för de dagliga hushållsgöromålen. Inom SIDA har detta arbete redan kommit i gång och bör vidareutvecklas.

Folkpartiet vill i detta sammanhang understryka vikten av satsningar på forskning kring dessa frågor. Regeringens förslag, som anmälts i skrivelse nr 1985/86:76 och för vilken medel avsätts under anslag C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) är ett steg i rätt riktning.

V.4 Familjeplanering

Befolkningsfrågorna måste ägnas större uppmärksamhet i biståndsarbetet. Erfarenheterna från FN:s befolkningskonferens i Mexico City styrker detta. Ett betydelsefullt inslag i svensk biståndspolitik måste vara att genom utbildning och information bistå och göra det möjligt för föräldrar i tredje världen att själva planera och ta hand om det antal barn de önskar.

Undersökningar visar att i genomsnitt vart tredje barn som föds i u-länderna är "oönskat" av sin moder. Efterfrågan på familjeplanering är stor i flertalet u-länder. På få områden har Sverige en så lång tradition och god kunskap som på familjeplaneringens område. Det finns därför anledning att prioritera familjeplaneringen i det svenska biståndet. Stödet till familjeplanering bör heller inte omfattas av länderkoncentrationsprincipen.

V.5 Främja uppkomsten av inhemskt enskilt företagande, hantverk, småindustri och lantbruk

I många u-länder har avsiktligt eller oavsiktligt valts utvecklingspolitik och metoder som hämmat eller rent av förhindrat möjligheterna för enskilda människor och initiativ att inom landet frigöra och skapa resurser. Dit hör

bl. a. diskriminering och t. o. m. fördrivande av de samhällsgrupper, många gånger minoriteter, som före landets oberoende burit upp företagsamhet och handel. Behandlingen av asiaterna i Östafrika, särskilt Uganda, är ett sådant exempel.

Inom jordbruket har den inhemska livsmedelsförsörjningen ofta drabbats särskilt hårt. Många småbrukare har genom påtvingad kollektivisering eller genom hård prisreglering av jordbruksprodukter förlorat incitament att producera mer än för familjens egna behov.

Ökad jordbruksproduktion och framväxt av enskilt företagande i u-länderna kommer att visa sig vara av avgörande betydelse för deras ekonomiska utveckling. Sverige bör därför i ökande utsträckning såväl inom landprogram som genom särskilda projekt i andra u-länder ge stöd till projekt som gynnar uppkomsten av inhemskt enskilt företagande, hantverk, småindustri och lantbruk. Stöd bör också lämnas för åtgärder som främjar export av u-landsprodukter.

V.6 Särskilda projekt

I sin anslagsframställning för 1985/86 föreslog SIDA att ett särskilt anslag "Särskilda projekt" skulle inrättas. Som tänkbara användningsområden angavs:

- särskilt stora projekt inom infrastrukturella och industriella områden vid sidan av landramarna
- ämnesinriktade projekt för dels programländer där landramen är för snäv och för projekt i vissa andra än programländer
- extra medel för länder som genomför stora strukturförändringar av landets ekonomi och ekonomiska politik (jfr. under rubriken "Betalningsbalansstöd").

Inom folkpartiets motion till förra årets riksdag föreslog vi i linje med detta att ett sådant anslag borde införas.

Folkpartiet har i olika sammanhang framfört kravet på att biståndet inriktas på klart definierade och meningsfulla projekt. Det gäller bistånd inom landramarna till våra programländer. Inom ämnesområden där Sverige har särskilda förutsättning bör vi därutöver kunna stödja sådana projekt också i andra länder än programländer. Det kan t. ex. gälla åtgärder i en region, där vissa länder är programländer.

Som framförts på annat håll i denna motion finner vi det värdefullt att kunna stödja länder som vidtar stora strukturförändringar av landets ekonomi och ekonomiska politik och där stora utlandsskulder lägger hinder i vägen för en sådan förändring. Medel för detta bör också anvisas under anslagsrubriken "Särskilda projekt".

Vi föreslår att ett nytt anslag "Särskilda projekt" ***inom SIDA:s ram med ovanstående inriktning införs och att för dessa ändamål avsätts 250 milj. kr.***

VI Landprogram

Det är inte möjligt att med utgångspunkt från propositionens redovisning i varje enskilt fall ta ställning till hur stor anslagsramen för de olika

programländerna bör vara. Den detaljkännedom som behövs för det finns inom SIDA. I verkets styrelse finns parlamentarisk representation. Vi ser det därför som naturligt att i huvudsak godta SIDA:s förslag till fördelning av det samlade anslaget för landprogram.

Mot denna bakgrund föreslår vi att anslagen höjs till Guinea-Bissau, Indien, Kenya, Tanzania, Zambia och Zimbabwe till den nivå som SIDA föreslagit i sin anslagsframställning.

På tre punkter föreslår vi en annan nivå av landramen än den SIDA föreslagit.

Vad först beträffar *Etiopien* delar vi regeringens uppfattning att en ytterligare höjning av anslaget får anstå till dess förutsättningarna för ökat bistånd blivit klarare.

Vad beträffar *Nicaragua* föreslår vi att anslaget förs upp med oförändrat belopp. Läget i Nicaragua är instabilt. Några märkbara steg mot ökad demokratisering kan inte förmärkas. Regeringen har sedan valet tvärtom infört undantagstillstånd. En fortsatt ökning av anslagsramen bör mot den bakgrunden anstå. De medel som frigörs bör överföras till anslaget för humanitärt bistånd i Latinamerika. Medlen kan alltså komma människorna i Nicaragua till hjälp i denna form. Vi vill vidare hänvisa till de kraftigt ökade anslag för bistånd genom enskilda organisationer vi föreslår. Åtskilliga av dessa organisationer bedriver hjälpverksamhet i Nicaragua.

När kriget i *Vietnam* upphörde i mitten av 1970-talet var det naturligt att landet gjordes till mottagare av svenskt bistånd. Det långvariga och fruktansvärda kriget hade allvarligt skadat landets utveckling och de mänskliga behoven var enorma. Vid sidan om dessa rent humanitära skäl var det från biståndspolitiska utgångspunkter synnerligen motiverat med bistånd till Vietnam. Det gällde främst att stärka Vietnams ekonomiska och politiska oberoende.

De gjorda svenska biståndsinsatserna i Vietnam svarar mot de mål som gäller för svenskt bistånd. Även vad gäller det så omdebatterade Bai Bang-projektet finns det anledning att påminna om att just det förhållandet att ett land är ett u-land, gör att den typ av kostnadsfördyringar och flaskhalsar vad gäller de inhemska insatserna inträffar, såsom nu också skett i Vietnam. Bai Bang har ändå förutsättningar att på sikt visa sig vara ett bra biståndsprojekt.

Däremot finns det anledning att vara djupt kritisk till de arbetsförhållanden som avslöjats råder för de vietnamesiska arbetarna vid projektet. De strider klart mot målen och andan i svensk biståndspolitik. Det är därför högst anmärkningsvärt att regeringen våren 1985 körde över SIDA:s förslag om ett ettårigt avtal med Vietnam, vilket kunde satt press på en förbättring av arbetsförhållandena för de vietnamesiska arbetarna vid Bai Bang. Vi förutsätter därför att den prövning regeringen våren 1986 kommer att göra huruvida förbättringar sker tillgodoser de krav som man från svensk sida måste ställa på dessa arbetsförhållanden.

Svenskt biståndssamarbete med Vietnam har nu pågått i mer än tio år sedan krigsslutet. De akuta humanitära behov som då förelåg kan därmed i stor utsträckning anses tillgodosedda. Vår målsättning att genom biståndssamarbete stärka landets ekonomiska och politiska oberoende får mot de

gångna tio åren som bakgrund anses ligga utom våra möjligheter att i nämnvärd grad påverka. Detta har bl. a. sin bakgrund i uteblivna utlovade krigsreparationsinsatser från USA, konflikten med Kina samt den vietnamesiska invasionen av Kampuchea. Det finns därför skäl att från rent biståndspolitiska utgångspunkter ifrågasätta ett förnyat biståndssamarbete med Vietnam när nuvarande avtal löper ut, även om det finns starka skäl att tillse att de projekt som vi medverkat till kan leva upp till de biståndsmål som satts upp. Vi bedömer akuta biståndsbehov i främst länderna i Afrika söder om Sahara i dag som väsentligt större. *Vi föreslår en sänkning av anslaget till Vietnam för budgetåret 1986/87 med 100 milj. kr. och en plan för en fortsatt avveckling av biståndet till Vietnam i biståndspolitiskt ordnade former.*

Den vietnamesiska invasionen i Kampuchea julen 1978 var, trots det mardrömslika tillstånd som rådde i Pol Pots diktatur, ett klart brott mot folkrätten. Fortfarande sju år senare hålls den nuvarande Heng Samrin-regimen vid liv endast med hjälp av massiva vietnamesiska ockupationsstyrkor. Dessa är invecklade i ständiga strider med olika kampucheanska motståndsrörelser. Det finns tyvärr ingen anledning att tro att de vietnamesiska styrkornas militära kamp mot Kampucheas folk skall upphöra. Alla protester har varit förgäves. Vi måste dessutom konstatera att Vietnams invasion av och fortsatta militära ockupation av Kampuchea har utvecklats till en svår belastning också för svenskt bistånd och svensk biståndsopinion.

Vi föreslår följande ändringar i landprogrammen jämfört med budgetpropositionen:

Guinea Bissau	+ 5
Indien	+ 30
Kenya	+ 5
Tanzania	+ 15
Zambia	+ 10
Zimbabwe	+ 5
Vietnam	− 100
Nicaragua	− 35

VII Biståndets former

Sveriges medborgare såväl som människorna i u-länderna ställer berättigade krav på att biståndet skall användas på effektivast möjliga sätt. En ständig prövning måste därför göras för att effektiviteten i biståndet skall kunna förbättras.

VII.1 Landprogrammering

Grundprinciperna för landprogrammeringen är att främja långsiktighet och stabilitet i både mottagarlandets och Sveriges planering av utvecklingssamarbetet och att ge tillfälle till en samlad årlig genomgång av samarbetets innehåll och resultat. Ett krav på systemet för överföringar av biståndet måste vara att det lättare kan anpassas till u-ländernas ständigt nya behov. Det skall också vara möjligt att göra biståndet mer flexibelt med hänsyn till

u-ländernas egna förutsättningar och de svenska biståndsmålen.

Tekniken med landprogrammering var tidigare stelbent och innebar närmast automatiska framskrivningar av resp. lands ramar. Efter den översyn som gjordes inom SIDA hösten 1984 har systemet modifierats med hänsyn till framförd kritik. Tekniken med landprogrammering bör i fortsättningen utvecklas så att SIDA inte längre utgår från att de årliga landrambeloppen oavkortat står till förfogande för stöd åt mottagarlandet. Beloppen bör snarare ha karaktären av maximibelopp som kan utnyttjas endast i den mån parterna kan komma överens om insatser som ter sig fullt motiverade utifrån de kriterier som ställts upp för biståndet. Det är särskilt angeläget att detta gäller importstöd och andra betalningsbalansstöd så att dessa inte får formen av automatisk utfyllning av en given landram.

Den fortlöpande dialogen med mottagarländerna som förs inom ramen för tekniken med landprogrammering måste i hög grad användas till att klargöra förutsättningarna för det svenska biståndet i förhållande till de svenska biståndsmålen. Det är särskilt angeläget att vårt biståndsmål att stödja en demokratisk samhällsutveckling utvecklas i den bilaterala dialogen.

Inom dessa ramar bör i högre utsträckning än i dag resurserna kanaliseras till projekt som mer direkt svarar mot de biståndspolitiska målen. Vid en ökad inriktning på ämnesinriktat bistånd (t. ex. miljövårdens område) ökar möjligheterna för Sverige att göra en insats som på ett visst område kan ha en mer märkbar effekt på u-landets utveckling. Det har dessutom den fördelen att biståndsinsatserna kan anpassas till projekt där Sverige har ett speciellt kunnande.

VII.2 Länderval

Till grund för val av mottagarländer ligger våra biståndspolitiska mål, vilka antagits av en enig riksdag. Inte minst genom folkpartiets insatser i början av 1970-talet har riksdagen vidare fastslagit att svenskt bistånd kan ges till länder med olika slags regimer om biståndet kan förväntas uppfylla de svenska biståndskriterierna. Det avgörande är möjligheten att nå de människor som vi vill bistå.

Det är viktigt att det svenska biståndet inte används som "politisk pekpinne" gentemot mottagaren. Särskilt avses då landets allmänna politik samt dess agerande och ställningstaganden i utrikespolitiska sammanhang. En annan sak är att vi fortlöpande måste pröva att vårt bistånd kommer de behövande till nytta i enlighet med våra biståndspolitiska mål.

Efter hand har det olyckligtvis skapats ett intryck av att när biståndssamarbetet väl inletts med ett mottagarland sker därefter en närmast automatisk förnyelse av biståndsavtalet. Biståndssamarbete måste vara långsiktigt. Kontinuitet är en förutsättning för ett effektivt bistånd som skall gynna just de fattigaste människorna. Regimer och därmed förutsättningar för en utveckling i anslutning till våra biståndsmål ändras däremot ofta i u-länder. Långsiktigheten i biståndet hindrar inte att en omprövning skall kunna ske om det mottagande landet utvecklas i en riktning som gör att de mål som uppställts för svenskt bistånd inte kan uppfyllas. Tillfälle till omprövning ges när ett projekt eller program i ett biståndsavtal har avslutats.

Folkpartiet tar bestämt avstånd från de förslag som ofta framhålls om en ökad grad av bindning av biståndet, som ett sätt att t. ex. ge Sverige större nytta av biståndet eller att öka svenskt näringslivs deltagande i biståndsarbetet. Av det svenska biståndet går redan i dag ca 40 % tillbaka till Sverige. En dryg femtedel går till lokala kostnader och ungefär lika mycket går för inköp i andra u-länder. Det är alltså en mycket liten del av det svenska biståndet som går till andra u-länder.

Det är viktigt att så stor del som möjligt av de resurser som avsätts för bistånd får effekt. Sverige måste därför slå vakt om principen om obundet bistånd i en värld, där allt större del av biståndet knyts till olika staters exportambitioner. Att verka för frihandel och bekämpa protektionism kan få en avgörande betydelse för u-ländernas strävanden att förbättra sin situation.

VIII Ökat bistånd genom frivilliga organisationer

Enskilda organisationer, och särskilt missionen, utgjorde pionjärerna i svenskt internationellt solidaritetsarbete i de fattiga länder. De har givit en kunskap och en erfarenhet liksom förståelse för de människor och kulturer det rör sig om som har varit och är ovärderlig. Tidvis har rått en vanföreställning att endast staten kan bedriva en effektiv biståndsverksamhet. Särskilt sedan folkpartiet fick ansvar 1976 för det svenska biståndet har den uppfattningen vederlagts och biståndet genom de enskilda organisationerna ökat betydligt. Allt fler av de svenska folkrörelserna gör insatser i de fattiga länderna, vilket är mycket glädjande.

Ideella organisationer har ofta lättare att nå ut till de människor som verkligen behöver hjälp och når ofta beundransvärda resultat med blygsamma insatser. Åtskilliga har genom åren skaffat sig en lokal kunskap som gör insatserna effektiva. Ideella organisationer kan gå direkt på problemen utan formella omvägar. Deras administration på hemmaplan är oftast liten och obyråkratisk. Enskilda medlemmar gör engagerade insatser som biståndsarbetare ute på fältet, ofta till lägre kostnader än offentlig biståndsverksamhet. De ideella organisationernas medlemmar och lokala föreningar i Sverige gör beundransvärda insatser både för att samla in resurser till u-landsverksamheten och för att sprida information om och bilda opinion för u-landsbistånd och internationell solidaritet. I detta sammanhang vill vi hänvisa till en särskild motion där folkpartiet föreslår avdragsrätt vid beskattningen av gåvor till internationellt biståndsarbete m. m.

Den särskilda översynsgrupp som på uppdrag av SIDA sommaren 1985 lade fram en rapport om bistånd genom de enskilda organisationerna framhöll i allt väsentligt det ovan anförda. Den konstaterade vidare att vissa organisationer i dag har en kapacitetsgräns för att snabbt kunna utöka sin verksamhet, medan andra åter har kapacitet att utöka sin verksamhet. SIDA har i sin anslagsframställning föreslagit en ökning av biståndet genom de enskilda organisationerna samt att en höjning av anslagsposten till 500 milj. kr. stegvis under 3–5 år skulle vara möjlig. Regeringens förslag innebär en mindre anslagshöjning av samma storleksordning som föregående år. Något

ställningstagande till en plan för höjning av anslagsposten föreligger inte.

Särskilt när biståndet inriktas på de fattigaste människorna och på landsbygdsutveckling är det naturligt att låta en växande andel av biståndet kanaliseras via enskilda organisationer. Det kan också vara ett sätt att utnyttja ett ökat u-landsbistånd utan en alltför kraftig ökning av SIDA:s organisation. Förslagen att förenkla och utveckla ramavtalen med de större enskilda organisationerna gör det möjligt att kanalisera en väsentligt större andel av det svenska biståndet genom enskilda organisationer. Folkpartiet föreslår därför att ytterligare 100 milj. kr. anslås för bistånd genom enskilda organisationer samt att riksdagen uttalar att anslagsposten inom tre år skall uppgå till 500 milj. kr.

IX Humanitärt bistånd

Utvecklingen i södra Afrika har dramatiskt förändrats under det senaste året. Motståndet mot apartheidpolitiken i Sydafrika har radikalt trappats upp. Motsättningarna har lett till ett tragiskt upptrappat antal människoliv som förspillts. Detta tycks dess värre endast vara början på en framtida utveckling med än mer upptrappat våld. Den "försiktiga reformering" av apartheidsystemet som den sydafrikanska regimen för två år sedan försökte antyda har för länge sedan glömts. Apartheidsystemets väktare har visat sitt rätta ansikte.

Det svenska stödet till strävandena att avskaffa det förhatliga apartheidsystemet måste intensifieras. Det är av största vikt att i detta sammanhang framhålla och öppet stödja de demokratiska krafter som inom eller utom den sydafrikanska lagens råmärken arbetar för en fredlig omvandling, som kan lägga grunden för ett demokratiskt samhälle med respekt för alla människors grundläggande fri- och rättigheter oavsett ras. Vi avser då särskilt Progressive Federal Party, det enda legala oppositionsparti som är motståndare till apartheidsystemet och utnyttjar de möjligheter som den vita befolkningen har att verka inom ramen för landets författning; kyrkliga och fackliga organisationer som blivit bålverk i kampen mot apartheid; och den mest glädjande företeelsen UDF som på ett par år utvecklats till apartheidmotståndets absoluta centralkraft över alla rasgränser. Bland de svarta afrikanerna är det ANC som utgör motståndets samlande kraft. ANC saknar helt legala möjligheter att verka inom landet, vilket får ske underjordiskt.

Det humanitära biståndet till södra Afrika, vilket till stor del går till ANC och SWAPO, får mot denna bakgrund förväntas öka kraftigt framöver. *Anslaget till humanitärt bistånd i södra Afrika bör därför ökas med 25 milj. kr.*

Situationen i Centralamerika är oförändrat svårt och hjälpbehoven har kraftigt ökat de sista åren. Detta har skett samtidigt som den ytterst glädjande demokratiseringsprocessen i Latinamerika fortsatt under året. Såväl Argentina, Brasilien, Bolivia och Uruguay styrs nu av demokratiskt valda regeringar. I Centralamerika är förhållandena däremot oförändrat instabila. I såväl Honduras som Guatemala har civila presidenter valts. Det återstår ännu att se om därmed förutsättningar skapats för en positiv utveckling i dessa stater. Som vi påpekat tidigare har valen i Nicaragua för ett år sedan inte lett till någon förbättring. Destabiliseringssträvandena utifrån

fortsätter med stöd från USA. Den nicaraguanska regeringen har inte lättat på det inrikespolitiska trycket och tog den svåra situationen som förevändning för att införa ett undantagstillstånd, som omvärldens reaktioner till viss del tvingade den att återta. Sammantaget tyder allt på att behovet i Centralamerika för fortsatt humanitärt bistånd kommer att kvarstå. *Anslaget föreslås öka med ytterligare 55 milj. kr.*

X Katastrofbistånd

Beredskapen för katastrofinsatser måste vara hög. Det råder därvid inget motsatsförhållande till en ökad satsning på katastrofförebyggande bistånd. De senaste årens hunger- och svältkatastrofer först i södra Afrika och sedan i Sahararegionen, särskilt då i Etiopien och Sudan, visar med största tydlighet av katastrofer av olika slag nästan blivit vardagsrutin i det fattiga länderna. När katastrofen är framme måste vi vara beredda till snara och omfattande insatser för att rädda liv.

Det överskott, som svenskt jordbruk under överskådlig tid kommer att producera, kan ge ett viktigt bidrag som katastrofbistånd till svältande människor. Ett planerat överskott i svenskt jordbruk är emellertid inte bästa sättet att hjälpa u-länderna. Sverige kan på sikt ge effektivare hjälp till u-länderna på annat sätt, genom att stödja utvecklingen av u-ländernas eget jordbruk och genom miljövårdsinsatser bl. a. för att stoppa ökenutbredningen.

Katastrofbistånd går i stor utsträckning genom FN-organ eller enskilda organisationer. Dessa senare har visat effektivitet och hög beredskap för katastrofinsatser. Det är därför viktigt att beslut om anslag till katastrofinsatser kan fattas utan onödig tidsspillan. Hungersnöden i Sudan är ett aktuellt fall som understryker betydelsen av en svensk beredskap för insatser vid katastrofer. *Anslaget för katastrofbistånd bör höjas för en god katastrofberedskap till 600 milj. kr.*

XI Multilateralt bistånd

Knappt en tredjedel av det totala svenska biståndsanslaget kanaliseras via internationella organisationer (s. k. multilaterala bistånd). Sverige har dock traditionellt satsat mer på multinationella biståndskanaler än de flesta andra länder; detta har varit ett uttryck främst för en politisk tilltro till FN-systemet och de till FN knutna fackorganen.

Flera av de institutioner till vilka vi knutit stora förhoppningar har dock blivit ineffektiva och otympligt byråkratiska. Diskussionerna kring Unesco i samband med USA:s utträde har aktualiserat hela frågan. Det finns anledning att från svensk sida kritiskt granska de kanaler genom vilka vi sänder bistånd till tredje världen. Ett okritiskt accepterande är på sikt till förfång för hela FN-systemet och dess trovärdighet.

Vid en sådan granskning bör vi från svensk sida givetvis även inta en positiv attityd och stödja de institutioner som spelar en konstruktiv roll i det internationella ekonomiska samarbetet. De båda s. k. Bretton Woods-organisationerna, Världsbanken (IBRD) och Valutafonden (IMF) tillhör denna grupp.

Världsbanken, med dess dotterorgan IDA (International Development Association) har varit utsatta för en snål politik av den nuvarande amerikanska regeringen. Detta har bl. a. inneburit ytterst knapphändiga resursförstärkningar för IDA, den fond som användes för "mjuka" lån till de fattigaste länderna. I samband med Världsbankens årsmöte hösten 1985 kom signaler som kan tyda på en attitydförskjutning från USA. Detta vore ytterst välkommet. Det kan eventuellt påverka de förhandlingar om den åttonde påfyllnaden av IDA som inleds 1986. Sverige bör i största möjliga utsträckning medverka till ett positivt resultat.

Behovet av ökade resursflöden till de allra fattigaste länderna är enormt. I ett läge där utvecklingen hotar att minska de multilaterala organens resurser, finns det anledning från svensk sida att markera vårt stöd och öka stödet till Internationella utvecklingsfonden. Det kan få positiva följdverkningar för ett antal likasinnade i-länder. *Anslaget bör räknas upp med ytterligare 50 milj. kr.*

Såväl IDA som FN:s utvecklingsfond (UNDP) får i samband med de stora satsningar som nu görs i Afrika mycket viktiga roller. Som framhävs i budgetpropositionen bör UNDP:s roll och förmåga som central fond och som lokalt samordningsorgan stärkas. *Anslaget till UNDP bör därför räknas upp med 50 milj. kr.*

Folkpartiet har i en annan motion behandlat bl. a. flyktingsituationen i världen. För att stärka UNHCR:s resurser att hjälpa flyktingar och att skapa varaktiga lösningar i de regioner flyktingarna kommer ifrån *föreslås anslaget till UNHCR höjas med 25 milj. kr.*

XII U-ländernas skuldbörda och betalningsbalansstöd

De stora, och för världens finansiella system allvarliga, skuldproblemen är begränsade till ett relativt fåtal länder, bl. a. i Latinamerika. De fattiga länder som vi i svenskt bistånd huvudsakligen arbetar med har även de ådragit sig skulder, som visserligen är små och i relation till det internationella banksystemets utlångsingsförmåga men mycket betungande i relation till dessa fattiga ekonomiers möjlighet att återbetala skulderna. Många länder i Afrika tvingas nu använda över hälften av sina begränsade expertinkomster för återbetalning och räntor på utländska lån.

Det förslag som en grupp förutvarande premiärministrar lagt fram och som utarbetats av Ola Ullsten gäller hur man skall komma till rätta med de minst utvecklade länderna skuldproblem. Det ställer stora krav på förändringar i dessa länders utvecklingspolitik. För i-länderna föreslås å andra sidan att de bilaterala u-landsskulderna minskas eller helt avskrivs och att eventuella amorteringar uppskjuts. De internationella bankernas fordringar bör omförhandlas. Enligt uppgift har omförhandlingar med de stora, uppmärksammade skuldländerna givit bättre villkor än för de många små och fattiga u-länderna. För lånen till de fattigaste u-länderna bör gälla de mjukare villkor som lämnas av IDA. Folkpartiet ställer sig bakom Ullsten-planens förslag. Sverige bör aktivt verka för, gärna genom samnordiska initiativ, att internationella initiativ tas i denna riktning.

XII.1 Betalningsbalansstöd

Regeringen föreslog för ett år sedan för 1985/86 att 400 milj. kr. anslås för betalningsbalansstöd. Folkpartiet fann av ovan angivna skäl därför starka motiv för att under de närmaste åren använda en del av biståndsanslaget till betalningsbalansstöd åt de av våra mottagarländer, som själva vidtar anpassningsprogram för att ta sig ur krisen. Sådant valutastöd kan lämpligen knytas till överenskommelser med Världsbanken och Valutafonden om ekonomiska saneringspaket. Med extra valutareserver av detta slag skulle vi kunna bidra till en kursändring i mottagarländer – bort från importregleringar och andra lösningar och mot en marknadsanpassad utvecklingsstrategi, där en fri internationell handel på sikt blir den drivande kraften.

Regeringen föreslog att betalningsbalansstödet skulle disponeras av regeringen själv. Folkpartiet föreslog i stället, såsom även SIDA gjorde, att anvisade medel för betalningsbalansstöd uppfördes under ett anslag Särskilda projekt, varigenom SIDA skulle få möjlighet att stödja ett land med extra medel, då stora strukturförändringar genomförs i landets ekonomi och ekonomiska politik. Om dessa medel, utan att sättas in i ett sådant övergripande sammanhang, används för att reglera enskilda skulder till Sverige bör dessa inte räknas av mot biståndsanslagets ram. Det blir då pengar som aldrig lämnar Sverige. Det kan inte vara ett sätt att uppfylla enprocentsnivån.

För 1986/87 föreslås ytterligare 400 milj. kr. i betalningsbalansstöd. I årets budgetproposition förefaller regeringen ha närmat sig vår och SIDA:s syn på hur ett sådant betalningsbalansstöd skall användas på ett biståndspolitiskt riktigare sätt. SIDA framhåller emellertid i sin anslagsframställning att av årets anslag kommer medel att bli över efter det att avskrivningar gjorts enligt SIDA:s förslag. Dessa medel anser SIDA täcka förväntade behov för 1986/87. Som framgår av vårt förslag om ett nytt anslag Särskilda projekt kan medel ur detta anslag användas även för behov av ovan angivet slag. *Vi föreslår därför att inga nya medel härutöver anslås för betalningsbalansstöd för 1986/87.*

XIII U-krediter

U-krediter kan vara ett värdefullt instrument i våra relationer, inte minst till de något mer utvecklade u-länder, vilka inte erhåller direkta biståndsinsatser. Inom biståndsanslaget ligger gåvodelelementet i de givna krediterna.

I folkpartiets motion vid förra årets riksdag föreslogs mot bakgrund av de redan då stora reservationer som förelåg, att anslaget ej skulle höjas utöver vad beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt bistånd (BITS) hade begärt. Riksdagen anslog emellertid ytterligare 100 milj. kr.

Reservationerna har nu ökat ytterligare. De uppgår nu till över 700 milj. kr., om endast intecknade men ej utnyttjade medel medräknas. I budgetpropositionen föreslås som ovan nämnts att 220 milj. kr. avseende ej intecknade medel skall återföras till årets biståndsanslag. Sammantaget närmare sig reservationerna 1 miljard kronor.

I ett sammanhang när enprocentsnivån urholkas och när reservationerna

ökar inom biståndsanslaget är det viktigt att tillse att medlen inom biståndsanslaget används på ett sådant sätt att de på mest effektiva sätt och snarast möjligt kommer de biståndsbehövande till del. Vi vill medverka till det genom att öka anslagen för landramar, katastrofbistånd, enskilda organisationer och särskilda projekt. För att kunna bevilja nya u-krediter under 1986/87 erfordras ointecknade medel till BITS. Mot bakgrund av storleken på de u-krediter som beviljats de sista åren bedömer vi att en beslutsram om 400 milj. kr. för 1986/87 är till fyllest. *Vi föreslår således att anslaget till u-krediter för 1986/87 uppgår till 400 milj. kr.*

XIV Swedfund

Fonden för industriellt samarbete med u-länder, Swedfund, föreslås får ett kapitaltillskott på 40 milj. kr. budgetåret 1986/87. Innevarande år erhöll fonden 25 milj. kr. Fondens grundkapital skulle därmed uppgå till 165 milj. kr., vilket i det närmaste är ianspråktaget för redan kontrakterade projekt. Totalt för dessa två år innebär detta hälften av det förslag som fonden presenterat i sin femårsplan och medger inte att fonden kan fullfölja och utveckla sitt nuvarande program av industriella samarbetsprojekt mellan u-länderna och svensk industri. Med tanke på den relativt långa förberedelsetiden för projekten ger en alltför kraftig uppbromsning i nuläget av ansträngningarna att utveckla nya projekt utslag på ett till två års sikt i form av färre projekt.

Detta anser vi inte vara tillfredsställande och för att medge en jämn uppbyggnad av Swedfunds projektportfölj föreslår vi att Swedfund ges ett kapitaltillskott på ytterligare 35 milj. kr. för budgetåret 1986/87, vilket skulle föra grundkapitalet upp till 200 milj. kr. samt att ett uttalande görs att ytterligare 50 milj. kr. tillförs budgetåret 1987/88 så att det av fjolårets riksdag beslutade grundkapitalet om 250 milj. kr. uppnås.

XV Handel och u-länder

Betydelsen av ett omfångsrikt bistånd till u-länderna har tidigare framhållits. Även om endast ett fåtal länder har levt upp till sina åtaganden om 0,7 % av BNI kommer även fortsättningsvis det offentliga biståndet att spela en viktig roll för u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling.

Det är emellertid inte endast inom biståndsområdet som de ekonomiska förbindelserna med u-länderna måste utvecklas. Handeln spelar en central roll för u-ländernas möjligheter att åstadkomma en utveckling.

Ökade exportinkomster för ett u-land ger ökade möjligheter till import. Det är utomordentligt betydelsefullt – för att inte säga avgörande – att u-länderna kan importera nödvändiga råvaror, insatsvaror och reservdelar till sin industri. Utan tillgång till detta har ett land små möjligheter att åstadkomma en ekonomisk utveckling.

Det är framför allt två grupper av u-länder som har kommit att bli viktiga handelspartners på den internationella marknaden. Det gäller dels de oljeexporterande länderna, dels de länder vilkas ekonomiska strategi varit inriktad på att åstadkomma en exportindustri. Dessa länders inträde på

världsmarknaden har också varit till nytta för industriländerna. Genom sin ekonomiska tillväxt har nya intressanta exportmarknader uppstått där industriländerna har kunnat avsätta sina produkter.

Framför allt de exportinriktade ekonomierna – i Latinamerika och Asien – har kunnat förse i-länderna med konkurrenskraftiga – och därmed billiga – produkter – allt till konsumenternas fromma. Den ökade konkurrensen har också medfört en ofta nyttig strukturrationalisering i i-länderna.

För att underlätta u-ländernas exportansträngningar har ett internationellt system med tullpreferenser för u-länder införts. Sverige har anslutit sig till detta system och har därmed avskaffat tullar på så gott som alla industriprodukter från u-länderna. Ett viktigt undantag är tekovaror, varom mer i det följande.

Det är alltså för u-länderna ett livsvillkor att de inlemmas i den internationella handeln. Alla åtgärder som motverkar detta minskar också möjligheterna för u-länderna att åstadkomma en ekonomisk och social utveckling. Det är därför utomordentligt viktigt– också för biståndspolitiken – att alla tendenser till protektionism motarbetas. Alla handelsrestriktioner som införs drabbar u-länderna särskilt hårt.

För u-länder som satsar på att utveckla sin industri brukar textil- och konfektionsindustrin vara första steget. Denna industrigren kännetecknas av billiga maskiner med enkel teknik. Dessutom är tekoindustrierna arbetsintensiva. De är alltså väl lämpade för u-länder. Många av de framgångsrika u-länderna – särskilt i Asien – har också haft sin bas i tekoindustrin. Inkörsporten till en framgångsrik industrialiseringsprocess har just varit att satsa på tillverkning av textil- och konfektionsvaror.

Att de industrialiserade u-länderna – däribland Sverige – har infört kraftiga begränsningar just för u-ländernas handel på detta område är beklämmande. De importreglerande avtal Sverige har ingått har kunnat överleva då kortsiktiga inrikespolitiska vinster har kunnat vinnas. Det har hänvisats till sysselsättnings- och beredskapsskäl. Denna politik har emellertid mycket litet med en fri handel eller solidaritet med u-länderna att göra.

Sverige bör därför i likhet med Schweiz avskaffa handelsrestriktionerna på tekoområdet. En utredning bör snarast tillsättas för att se över beredskapsbehovet av kläder och anpassa behovet till mer rimliga proportioner. Det bör understrykas att redan i dag klarar stora delar av den svenska tekoindustrin den hårda internationella konkurrensen. I de många framgångsrika svenska tekoföretagen finns t. o. m. en potential för nyanställning.

XVI SIDA – administration och information

Genom SIDA överförs till u-länderna för närvarande ca 4 1/2 miljarder kronor per år. De årliga beloppen steg snabbt under 1970-talet, men har sedan ökat i måttlig takt och t. o. m. sjunkit något i fast penningvärde. Att på ett meningsfullt sätt förbereda, följa och utvärdera projekt och program för mer än 4,5 miljarder kronor kräver kompetens och administrativ erfarenhet, i synnerhet när kraven på övervakning, uppföljning och redovisning ökar. SIDA:s personalstyrka ökade snabbt under 1970-talet men har sedan stagnerat.

De anspråk vi reser på effektivare bistånd ställer ökade krav. Den översyn av SIDA:s organisation som gjorts kommer att leda till omdisponeringar bl. a. till de mer operativa verksamheterna. En koncentration till färre sektorer kan också frigöra resurser. Det är emellertid vår bedömning att detta inte räcker med de ökade krav som biståndets utformning och effektivare användning i fortsättningen ställer.

I detta sammanhang vill vi särskilt framhålla den risk som också SIDA i sin anslagsframställning anger, att personalkrävande projekt och program måste ersättas med importstöd som är mindre kapacitetskrävande. Importstöd som får formen av utfyllnad när kapacitet saknas för att leda medlen till meningsfulla projekt är dåligt bistånd. Även importstödet i sig kan som RRV påpekat i sin rapport Importstödet i biståndet förbättras om SIDA:s administrativa kapacitet ökar.

De krav som ställs på mer projektinriktat bistånd inom landramarna, mer bistånd via de enskilda organisationerna, mer kvinnoinriktat bistånd och mer ämnesinriktat bistånd förutsätter en ökning av SIDA:s kapacitet. Det har bl. a. i översynen av biståndet genom de enskilda organisationerna påpekats att en förstärkning behövs på de svenska biståndskontoren.

Folkpartiet vill framhålla att SIDA:s administrativa kapacitet behöver stärkas. Det gäller främst en förstärkning av biståndskontorens kapacitet men också den centrala administrationen behöver viss förstärkning för att bättre kunna ta itu med de nya uppgifter och krav som ett mer projektinriktat bistånd innebär. *Vi föreslår att anslag till SIDA:s administration höjs med 4 milj. kr.*

XVI.1 Information

Det är av stor betydelse att den svenska biståndsopinionen är stark och trots de ekonomiska svårigheterna i vårt eget land inte sviktar. Biståndsviljan, som glädjande nog tycks obruten, är avhängig av att det svenska biståndet används på ett effektivare sätt, så att det når de fattigaste människorna.

Folkpartiet finner det värdefullt med den ökade satsning på information om förhållandena i Afrika och biståndet dit som SIDA planerar. Vi vill dessutom särskilt understryka behovet av ökad information om resultaten av det svenska biståndet. Som vi tidigare framhållit är bistånd svårt. Bistånd misslyckas i en del fall. En del biståndssatsningar når inte ända fram. Men det finns väldigt mycket biståndssatsningar från svensk sida som väsentligt har förbättrat fattiga människors levnadsförhållanden på både kort och lång sikt. Informationen härom skulle kunna vara mycket bättre. Det är en skyldighet både gentemot u-landsbiståndet och det svenska folket att informationen om detta når fram. *Folkpartiet föreslår att anslaget till information höjs med 1 milj. kr. i detta syfte.*

Hemställan

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande riktlinjer för svenskt bistånd,

2. att riksdagen beslutar att under anslag C 1, *Bidrag till internationella biståndsprogram*, anslå 2 675 000 000 kr.,

3. att riksdagen beslutar att under anslaget C 2, *Utvecklingssamarbetet genom SIDA* anslå 4 839 545 000 kr., fördelat enligt följande:

a) Angola	125
b) Bangladesh	145
c) Botswana	90
d) Etiopien	130
e) Guinea Bissau	80
f) Indien	400
g) Kap Verde	55
h) Kenya	140
i) Laos	70
j) Leshoto	35
k) Moçambique	300
l) Nicaragua	90
m) Sri Lanka	210
n) Tanzania	490
o) Vietnam	200
p) Zambia	215
q) Zimbabwe	140
r) Vissa landprogram-	
s) kostnader	30
t) Regionala insatser	185
u) Humanitärt bistånd i Latinamerika	205
v) Humanitärt bistånd i södra Afrika	225
x) Katastrofer m. m.	600
y) Enskilda organisationer	450
z) Försöksverksamhet och metodutveckling m. m.	169,5
å) Rekrytering och utbildning av fältpersonal	60

4. att riksdagen beslutar att under anslaget C 3, *Information*, anvisa 27 110 000 kr.,

5. att riksdagen beslutar att under anslaget C 4, *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)*, anvisa 199 875 000 kr.,

6. att riksdagen beslutar tillföra Swedfund 75 milj. kr. som höjning av grundkapitalet,

7. att riksdagen beträffande *Betalningsbalansstöd* beslutar godkänna vad i motionen anförts,

8. att riksdagen beträffande u-landskrediter beslutar anvisa en beslutsram för BITS verksamhet 1986/87 om 400 milj. kr.,

9. att riksdagen beslutar att under anslaget C 8, *Övriga u-landspolitiska insatser m. m.*, anvisa 643 000 000 kr.,

10. att riksdagen beslutar att ett särskilt anslag för *Mark-, miljövård och energi* återinförs och därtill anvisar 150 000 000 kr.,

11. att riksdagen beslutar att under nytt anslag, *Särskilda projekt*, anvisa 250 000 000 kr.

Stockholm den 23 januari 1986

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)
Karin Ahrland (fp)
Björn Molin (fp)
Kerstin Ekman (fp)
Birgit Friggebo (fp)
Jan-Erik Wikström (fp)

gotab Stockholm 1986 10097